

ONS ALLER ZIEL

3 november 2024

Voorgangers: Willem van der Meiden en Jolly van der Velden

Welkom

Lied: Adem ons open

Inleiding en gebed

Deze viering is de eerste van een tweeluik en staat voor een belangrijk deel in het teken van de nagedachtenis van dierbare mensen die wij het afgelopen jaar hebben verloren, of al eerder, mensen die hun levensadem hebben teruggegeven en doorgegeven.

De viering van vandaag, een dag na Allerzielen, is gedompeld in licht, in geuren, in lucht en in adem. We horen en zingen over de scheppingsadem van God, die zij inblaast in de neusgaten van de mens, de lucht van de Levende; en de mens werd een levende ziel.

Wat is de essentie van de mens, de kern die met ons meegaat in ons leven? Wat is ons wezen, onze essentie die ons geschonken is en die wij doorgeven aan anderen na ons leven, wat is ons aller ziel? Want we horen en we zingen ook over de adem die we teruggeven aan het eind van ons leven, als de geest van God onze adem overneemt. Zo leven wij in dit licht, maar ook in deze adem van de schepping.

Wij vieren vandaag ons samenzijn met verwondering, verstillend en dankbaarheid; met woorden, liederen en rituelen. Wij bidden om Gods nabijheid vandaag, zijn nabijheid voor degenen die rouwen en tegelijkertijd door moeten gaan. Wij bidden om haar nabijheid bij degene die treuren en leven moeten zonder de mens die ze verloren hebben. Hoe moeilijk is dat. God, mogen ze jouw nabijheid ervaren en mogen zij zich gedragen weten door jouw liefde en trouw, en door ons, die hier om hen heen staan, troostend, koesterend, meelevend.

Lied: Schriftlied (Die chaos schiep tot mensenland).

Lezingen: Genesis 2:7 en Romeinen 8:26 - gedicht
Ons aller ziel... Wat is de ziel?

Lange tijd leek het woord uit de gratie onder theologen en kerkmensen. De Duitse theoloog Dietrich Bonhoeffer schreef daartegenin bijna een eeuw geleden een pleidooi om de ziel toch vooral niet te vergeten. Hij schreef het volgende: "Dat woordje ziel klinkt zo vreemd te midden van de verwarring en het geschreeuw van de stemmen die zichzelf aanprijzen. Het heeft een zo rustige en stille klank, dat het nauwelijks uitkomt boven het razen en woeden in ons innerlijk. Maar het heeft een klank van grote verantwoordelijkheid en ernst; jij, mens hebt een ziel. Let op dat je die niet verliest, dat je niet op een dag ontwaakt uit het gewoel van het leven en ziet dat je van binnen hol bent geworden, een speelbal van gebeurtenissen, een blad waarmee de wind speelt, en dat uiteindelijk verwaait; dat je geen ziel hebt. Mens, let op je ziel!" Let op je ziel: er lijkt de laatste jaren een herleving van de belangstelling voor dit beladen woord te zijn. Vooral onder filosofen, dichters en zangers, maar ook in onze kerken. Wat is de ziel? De essentie, de kern van de mens, zeggen filosofen. Of het zelf van de mens, datgene wat de mens als 'ik' bepaalt. Zonder ziel ben je van binnen hol, zegt Bonhoeffer. Bijbels gesproken is de ziel gevormd door de adem van de Ene, ingeblazen in de mens. Het is de lucht van de levenden. Zo staat het in Genesis 2 vers 7: "En de Ene, God, vormde de mens, stof uit de akker, en blies in zijn neusgaten lucht van de levenden, en de mens werd een levende ziel."

Zo schildert Bert Bouman het, in de illustratie bij deze viering. Als u goed kijkt, ziet u de lege huls van de mens nog liggen op de aarde. U verbaast zich wellicht over de afbeelding van God. Daar heeft de illustrator wel over geaarzeld, want is er niet zoiets als een Bijbels beeldenverbod? Mag je God zomaar afbeelden en zo ja, hoe dan? Naar verluidt heeft Bouman raad gevraagd bij de toen bekende gereformeerde theoloog Harry Kuitert. Die zei: 'Nou, er staat dat God de mens schiep naar zijn beeld en gelijkenis. Dan zal God wel op een mens lijken.' Dus waagde Bert Bouman het, maar voor de zekerheid gaf hij God wel een laagje bladgoud mee. Ter onderscheid, zal ik maar zeggen. Karel Eykman schreef bij deze afbeelding: "Mensen zijn niet van goud of zilver gemaakt. Maar God maakt wel dat ze kunnen ademen, bewegen en leven. God maakt dat ze echt mensen zijn."

"De mens werd een levende ziel." En zo staat het in Paulus' brief aan de Romeinen, hoofdstuk 8 vers 26, het hoofdstuk waarin beschreven wordt hoe de hele schepping zucht als in barensweeën, in verwachting Gods kinderen te worden. Dan staat er:

"De bezielde levensadem komt onze zwakte te hulp, want wij weten niet hoe wij het beste met jou kunnen spreken. Maar de heilige adem zelf bepleit in onze plaats wat goed voor ons is met een woordeloze zucht."

Zo zeer dat die heilige adem het van ons overneemt als wij het zelf niet meer kunnen. Dit is het leven van de mens. Die adem laten we achter, die geven we ons door. In de woorden van de dichter Hans Andreus, de dichter van het licht:

"Ik grens aan twee kanten aan het licht:
ik word verwekt en ik ga dood.
Een spiegel kijkt in een spiegel."

Lied: Ballade van de mens

Luchtritueel

Wierook is van oudsher een religieus symbool. De opstijgende, sterk geurende rook symboliseert de gebeden van de mens naar God en staat daardoor voor de verbinding tussen de aarde en de hemel. Vandaag gebruiken we de naar boven kringelende rook als teken van verbinding tussen ons, aardse mensen, en onze dierbaren die al zijn overgegaan naar een andere wereld.

Lied: Roep onze namen

Overweging

Wat is ons 'aller ziel'? Wat verliezen wij als we het leven verlaten, wat houden mensen die voortbestaan bij zich van ons als we weg zijn. Zou het de levensadem kunnen zijn, die Bijbelse roeach van God?

Toen ik over dit alles nadacht, moest ik weer denken aan die ene keer dat ik er zelf ooit bij was toen iemand haar laatste adem uitblies. 42 jaar geleden. Dat was nog wel mijn moeder, degene die me ter wereld heeft gebracht en die negen maanden voor mij geademd heeft voor het zo ver was. Haar laatste uren waren onvergetelijk geweest. Hoe zij ten dode ziek, nog maar 51 jaar oud, aan man en kinderen en partners één voor één haar aartsmoederlijke zegen meegaf. Daarna viel ze stil en waakten wij. Ik herinner me nog dat bij de adem die duidelijk haar laatste was ik heel diep inademde. 'Ik adem verder voor jou', dacht ik op dat moment. Of ik dacht het achteraf, dat sluit ik niet uit. Als je geconfronteerd wordt met het dode lichaam van iemand die je (goed) gekend hebt, is het vaak

de eerste gedachte: 'het is hem niet meer', 'het is haar niet meer'. Opvallend is dat je nooit zegt: 'het is zij niet meer' of 'het is hij niet meer'. Alsof de geliefde mens na de laatste adem te hebben doorgegeven al een object is geworden, geen subject meer is. Het leven is eruit, de essence is verdwenen, de ziel is weg. Dat gaat vaak op zo'n moment door je heen. Wat is de essentie van de mens, die kern, die met ons meegaat in ons leven? Vroeger heetten pastoraat en omzien naar elkaar in de kerken wel 'zielzorg', een mooi woord. Ik vroeg voor een artikel enkele jaren geleden drie pastores wat zij tegenwoordig onder zielzorg verstaan. Ze waren het over één ding roerend eens. Zielzorg is iets voor het hier en nu, gaat over vragen van leven en sterven. Zielzorg gaat over terugblikken, het verwerken van littekens, het opdelven van de vreugdevolle momenten in een mensenleven, de grotere zingevende verbanden waarin we leven. Zielzorg gaat over rust, troost, dankbaarheid en vergeving. Zielzorg voor mensen in hun laatste levensfase is spirituele massage, wellness voor de ziel, het gaat om gesprekken en rituelen met het oog op verzoening en berusting, op een waardig en betekenisvol levenseinde kortom. Zielzorg verwijst volgens mijn gesprekspartners van toen tegenwoordig niet meer naar een andere werkelijkheid, al zal het thema van leven na dit leven vaak aan de orde komen, maar is een waarde op zichzelf geworden. Maar wat wordt dan bedoeld met die 'ziel'?

Er is in deze wereld een kracht die ons voedt als wij dat nodig hebben, een kracht die ons energie geeft als het ons daaraan ontbreekt. En die kracht, die inspiratie, die energie, die Geest, die is er altijd. Die staat niet van veraf ons toe te kijken, maar die komt ons tegemoet en die neemt het van ons over als we het zelf niet meer weten. Die bidt voor ons als ons de woorden ontbreken. Die zingt voor ons als we zelf de klanken niet meer kunnen vinden. Die ademt zelfs voor ons als we dat zelf niet meer kunnen. Zodat wij leven. Zo staat het in Paulus' brief aan de Romeinen, zo staat het in een prachtig motet van Johann Sebastian Bach, en ook ik zelf ontleen grote troost aan deze woorden. Dat was zo op die avond, 42 jaar geleden. Het is tot op vandaag niet veranderd. Dat is voor mij ons aller ziel. En voor u?

Roep onze namen,
dat wij U horen dat wij weer ademen,
dat wij U leven! Amen

Lied: Staan in licht

Voorbeden

Eeuwige,
bron van licht,
hoeder van de dag en de nacht.
Wees bij ons in deze maand waarin het licht afneemt
en het donker steeds zichtbaarder wordt.
Het is de maand waarin we het afgesneden zijn van degenen die we liefhebben zó intens kunnen voelen.
De herfst geeft onstuimigheid, beginnende koude, maar ook oplichtende kleur.
De takken laten hun bladeren los.
Ze waaien weg, worden nog even gedragen door de wind en komen op de aarde,
waar ze voeding zijn voor nieuw leven.
De dood is vruchtbaar.
Dat geldt in een bepaald opzicht ook voor ons.
Doordat onze doden in ons voortleven,
kunnen ze ons richting geven.
Onze overleden dierbaren kunnen ook een voedende kracht zijn.
Roep hun namen!

God, geef dat wij dwars door alle rouw van het afscheid heen,
ook hun liefde nog kunnen voelen,
omdat wij over de grens van dood en leven heen,
nog steeds verbonden zijn.

Geef dat wij in vrede kunnen leven met onze eigen sterfelijkheid,
zodat wij zelf ook vruchtbare aarde kunnen zijn.
Geef dat wij wijs en moedig omgaan met onze ziel.
Laat ons stil worden in verwondering,
ontvankelijk zijn,
ons richten op de essentie.

Omring ons met je licht!
Juist als het allemaal zo donker lijkt. Wees hier aanwezig in ons midden,
als een zachte kracht
die ons in mildheid laat terugkijken naar wat was,
wat is en wat nog komen gaat.

Wij bidden voor degenen die in het jaar dat achter ons ligt zijn overleden:

- Fokke de Vries
- Dinie Vegt-Ganzevoort
- Henk Meeuws
- Trees Duivesteijn
- Marcel Mutsaerts

Wij bidden voor wat vandaag in het voorbedenboek is opgeschreven..

Wij zijn even stil voor diegenen die we zo missen...

Amen

Collecte

In de maand november wordt gecollecteerd voor Stichting Kompasie in Den Haag. Kompasie is een onafhankelijk informatie- en steunpunt voor mentale gezondheid in Den Haag. De dienstverlening wordt geboden door ervaringsdeskundigen en richt zich op versterking en herstel van álle Haagse burgers met een psychische kwetsbaarheid én hun naasten. Een deel van de collecte is bestemd voor de onkosten van de Haagse Dominicus.

Tafellied: Groter dan ons hart

Breken en delen

Zegen

Lied: Eeuwige, hier nu